

УДК 371.134:6(07)

Станіслав Ткачук

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

В статті розкриваються актуальність вдосконалення професійно-технологічної підготовки вчителів технологій в інфокомунікаційному суспільстві. Висвітлено протиріччя між вимогами та реаліями процесу інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: *вдосконалення професійно-технологічної підготовки вчителів технологій, управління якістю освіти, система менеджменту якості освіти.*

В умовах інтенсивної, інформатизації сучасного суспільства відбувається стрімкий розвиток інформаційних технологій, які якісно змінюють зміст педагогічного процесу та перетворюють діяльність усіх без винятку освітніх структур. З одного боку, сучасна, збагачена потоком різномірної інформації освіта набуває нових можливостей, з іншої – реалізація цих можливостей стає неодмінною вимогою адекватної підготовки нового покоління для успішного та продуктивного життя в інформаційному суспільстві [4, с. 86–87].

Соціальне замовлення відносно сучасних випускників вищих педагогічних навчальних закладів потребує вдосконалення інформаційної підготовки в цілому, зокрема, вимагають професійної підготовки вчителів технологій, що особливо потребують безперервного підвищення професійної майстерності, підвищення кваліфікації [1].

У процесі становлення сучасного вчителя технологій важливо не лише сформувати нові знання та вміння, але й постійно підтримувати високий рівень професійно-технологічної підготовки, що забезпечується, перш за все, міцним опануванням базових її компонентів. Подальше вдосконалення структури та змісту підготовки дозволяє вчителів технологій успішно орієнтуватися в потоках інформації, уміти працювати з різними інформаційними ресурсами та технологіями, знаходити, вибирати та обробляти необхідний матеріал, ефективно вирішувати проблеми інформаційного супроводу самого педагогічного процесу.

Водночас у системі освіти виявлено протиріччя, яке зумовлене експоненціальним зростанням обсягів актуальної інформації та стрімким розвитком засобів обробки інформації, з одного боку, а, з іншого – консервативними, у плані змісту, методів і організаційних форм педагогічного процесу, моделями підготовки вчителів технологій в різних педагогічних вищих навчальних закладах.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних досліджень дозволяє зробити висновок, що наявні моделі організації вищої світи бакалаврів та фахівців із напрямку підготовки: «Технологічна освіта» потребують переосмислення і корекції як сучасних динамічних умов інформатизації, так і введення у педагогічну практику ВНЗ спеціальних систем управління якістю професійної підготовки вчителів технологій.

Питання якості вищої освіти в останні роки привертає багато уваги науковців і державних діячів [4, с. 120–122]. Вітчизняні науковці приділяють значну увагу питанням, пов'язаним із якістю освіти, серед них роботи В. Вікторова, Л. Ващенко, В. Андрущенко, М. Гончаренка, Л. Горбунової, І. Зязюна, М. Михальченка, С. Сисоєвої та ін. [6, с. 8].

Згідно з чинними нормативно-правовими актами [1; 3] вища освіта є продуктом інтегрованої системи, яка складається з освітніх програм, освітніх закладів та органів управління. Метою функціонування системи освіти є задоволення потреби людини в «інтелектуальному, культурному та моральному розвитку», тобто в знаннях, професійно-соціальних навичках, які є основою всебічного розвитку особистості та конкурентоспроможності на ринку праці. Будь-яка система може бути представлена у вигляді взаємопов'язаних процесів, якість яких визначається досягненням мети, стабільністю (здатністю утримуватись в регульовальній області) та інноваційним потенціалом (здатністю до вдосконалення) [5, с. 45].

У період розвитку ринкових відносин відповідність вимогам державних стандартів освіти вже не є достатньою умовою для існування вищого навчального закладу [7, с. 53].

Конкурентоспроможність ВНЗ визначається функціонуванням та вдосконаленням чотирьох взаємопов'язаних елементів:

- здатність задовольняти споживачів (зовнішня якість);
- зниження витрат та задоволення робітників (внутрішня якість);
- розробка та комерціалізація інновацій;
- управління об'єктами інтелектуальної власності.

Вживання та успіх ВНЗ пов'язані з виділенням та організацією в системі управління вищих трьох інтегрованих процесів: управління якістю, управління інноваціями, управління нематеріальними активами [8, с. 163].

Мета статті – визначити актуальність удосконалення професійно-технологічної підготовки вчителів технологій на основі впровадження спеціальних систем управління якістю такої підготовки.

Інформаційно-комунікаційні технології надають широкі можливості оперативному опануванню практично необмеженої кількості інформації, що істотно змінює процеси надбання, поширення та використання отриманих знань.

Різноманіття інформаційно-комунікаційних технологій створює дієву основу для функціонування інформаційного суспільства, що надає якісно нові вимоги до всіх без виключення користувачів інформаційних ресурсів.

Тому на сьогодні сама можливість нормального руху процесів соціалізації та навчання дітей залежить від своєчасного і якісного формування в них інформаційно-комунікаційних знань, умінь та навичок, що передбачає фундаментальні зміни у професійній підготовці сучасних педагогів, особливо – вчителів технологій. Унікальність їх професійно-рольового статусу в загальноосвітніх навчальних закладах визначається не лише необхідністю інформаційно-комунікаційного об'єднання всього шкільного колективу на рівні адекватного комп'ютерного забезпечення педагогічного процесу, але й постійного просування в цей процес новітніх, найбільш актуальних інформаційних технологій. Сучасний учитель технологій має відрізнятися професійним умінням виокремлювати з усього різномайття інфокомунікаційних засобів насамперед ті, що відповідають статусу педагогічно необхідних інформаційних технологій, які оптимально впроваджуються в педагогічну практику [1].

Передбачається, що висока якість професійно-технологічної підготовки сучасних вчителів технологій має бути пов'язана з інтенсивними динамічними її змінами, внаслідок чого зміст і форми цієї підготовки систематично вдосконалюються згідно з темпами розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Протягом одного окремо взятого періоду навчання майбутніх вчителів технологій поява новітніх інформаційних технологій зумовлена не стільки екстенсивними, скільки інтенсiональними факторами, серед яких на першому місці знаходиться фактор безперервної зміни декількох поколінь апаратних та програмних засобів. Отже, і в професійній підготовці сучасного вчителя технологій недостатньо самого лише опанування базових знань та умінь, які визначені відповідним освітнім стандартом. Висока якість професійної підготовки вчителів технологій може бути забезпеченою лише на основі цілеспрямованого управління особливим педагогічним процесом, що інтенсивно розвивається та містить новітні форми навчання і підвищення кваліфікації. Завдяки спеціально організованому управлінню якістю професійної підготовки, вища освіта має набувати не лише соціально-інноваційного, спрямованого на розвиток суспільства, характеру, але й зберігати актуально необхідну ефективність у рамках наявних соціально-економічних умов та умов ринку праці.

Проблема полягає в тому, що ні дотримання актуальних технологій, ні відстоювання консервативних стандартів технологічної освіти, не може стати єдиною основою підвищення якості підготовки вчителів технологій. Навпаки, досконала освіта фахівця завжди має бути актуальною і спрямованою на розвиток суспільства, зберігати спадкоємність науково-практичної школи ВНЗ, залишаючись ефективною в рамках наявних соціально-економічних взаємин.

Отже, інформаційний розвиток сучасного суспільства, з одного боку, змінює вимоги, що склалися, зокрема, до підготовки вчителя технологій, з

іншого боку, вкрай неприйнятне абсолютне заперечення методології та теорії педагогіки вищої школи, а також історичного досвіду підготовки педагогічних кадрів високої кваліфікації.

Педагогічні системи, що історично склалися, є складними за своєю структурою, і в той же час – відкритими відповідно до зовнішніх умов. Значні історичні події і неодмінні зміни в зовнішньому і внутрішньому освітньому середовищі можуть призвести до невідповідності раніше прийнятих освітніх програм і способів дій до нових умов і вимог [7]. При цьому, ті або інші невідповідності досвіду і нової інформації можуть в більшій або меншій мірі не лише ускладнювати, але й сприяти досягненню необхідного результату.

Якщо метою дослідження стає пошук шляхів підвищення ефективності управління якістю професійно-педагогічної підготовки вчителів технологій, то необхідно прагнути адаптувати наявний педагогічний процес до нових умов розвитку суспільства та освіти виявити і перетворити найбільш стійкі і пластичні базові компоненти педагогічного процесу, аби на їх основі забезпечити необхідну ефективність підготовки сучасного вчителя технологій.

Природно, що в умовах динамічних культурно-цивілізаційних змін суспільних стосунків, що викликані інформатизацією повсякденного людського буття і прискореного науково-технічного розвитку, суспільні інформаційно-комунікаційні вимоги часто випереджають можливості наявних освітніх стандартів, зокрема, технологічної освіти. Отже, мета введення системи управління якістю може бути досягнута на основі випереджального поєднання суспільних вимог і можливостей, освітніх стандартів шляхом виділення найбільш перспективних і ефективних критеріїв, що визначають високу якість професійно-технологічної підготовки вчителів технологій.

Загалом на концептуальному рівні дослідження, пошук шляхів підвищення ефективності професійно-технологічної підготовки вчителя технологій призводить до того, що якість підготовки вчителів, яку проектують, повинна відповідати не лише вимогам стандартів, але й реаліям ринку праці. Тому слід передбачити, що управління якістю підготовки сучасного вчителя технологій є особливим видом випереджального інформаційно-комунікаційного управління, цілеспрямовано організованого спеціалізованою моделлю досягнення суспільно визначених і прогнозованих результатів педагогічно адекватної вищої професійної освіти. Це визначення має принципове методологічне і, відповідно, концептуальне значення не лише підготовки вчителів технологій, але й проблеми управління якістю освіти будь-якого сучасного фахівця.

При цьому системи оцінок якості підготовки і ефективності управління її якістю повинні не лише констатувати позитивні змін педагогічного процесу, але й бути досить динамічними, тобто такими, які

сприяють розвитку педагогічного процесу відповідно до критеріїв проєктованої професійно-технологічної підготовки.

Структура критеріїв і, відповідно, основних компонентів, що визначають якість підготовки вчителя технологій в цілому адекватна структурі підготовки сучасного фахівця, і в той же час відрізняється підвищеною, інтенсифікованою її «спрямованістю» на актуальні суспільні інформаційно-комунікаційні вимоги. По-перше, слід вказати на ті важливі компоненти, які є загальними при оцінці професійної підготовки будь-якого сучасного фахівця:

- державний компонент встановлюється державою, що визначає обов'язковий мінімум вмісту і рівня підготовки фахівця;
- регіональний компонент, що відображає національно-регіональні освітні можливості і особливості професійної освіти, що бажана на регіональному ринку;
- вузівський компонент, що відрізняється додатковими науково- і практико-орієнтованими вимогами до випускників, покликаних продовжити розвиток і трансляцію культури, традицій і досвіду науково-освітньої діяльності окремого університету.

Потрібно передбачити, що всі вказані компоненти загалом визначають якість професійної підготовки як деяку сукупність істотних її ознак. У той же час, таке сукупне розуміння якості професійної підготовки і якості взагалі не є досить визначеними, особливо маючи на увазі конкретну орієнтовану практику взаємодії на новому етапі розвитку освіти, де від якості підготовки сучасного вчителя технології в певній мірі залежить якість професійного самовизначення і якість життя випускників загальноосвітніх навчальних закладів.

Скасування державного розподілу випускників вузів; дефіцит фахівців, здатних працювати в умовах ринкової економіки; зниження інтересу до оволодіння знаннями та набуття педагогічної професії; скорочення фінансування з державного бюджету загальноосвітньої та наукової діяльності зумовлюють існування проблеми забезпечення і підвищення якості вищої педагогічної освіти.

На сьогодні актуальні питання визначення критеріїв якості професійної освіти вчителів технологій і, особливо, питання управління якістю їх професійної підготовки в умовах динамічного розвитку технологічної культури дотепер не мають достатнього науково-педагогічного висвітлення. Помітним є актуальне протиріччя між неперервним ускладненням інформаційно-комунікаційних і професійно-технологічних вимог до організації сучасного педагогічного процесу та явно недостатніми дослідженнями шляхів реалізації цих вимог у сфері управління якістю професійної підготовки вчителів технологій у вищому педагогічному навчальному закладі.

Підвищення якості навчального процесу в загальноосвітніх і вищих

навчальних закладах є неможливим шляхом поступового усування вказаного протиріччя за рахунок розвитку можливостей сучасної інформаційної цивілізації і стихійного залучення нових засобів інформаційно-технологічного забезпечення в педагогічну практику.

Таким чином, вирішення вказаного протиріччя передбачається можливим на основі спеціально організованого управління підготовкою вчителів технологій, що й складає проблему нашого дослідження: чим та як будуть визначатися зміст і технології управління якістю професійно-технологічної підготовки вчителів технологій у вищих педагогічних навчальних закладах, тобто проектування та реалізація моделі управління якістю такої підготовки. Як висновок можемо сказати: одним із можливих шляхів вирішення проблеми забезпечення успіху педагогічного університету в конкурентній боротьбі на ринку послуг у сфері вищої освіти є розробка та запровадження системи менеджменту якості освіти, зокрема, технологічної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт освітньої галузі «Технологія» // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 4. – С. 4.
2. Закон України «Про освіту» // ВВР України. – 1991. – № 34. – С. 451.
3. Закон України «Про вищу освіту» // ВВР України. – 2002. – № 20. – С. 134.
4. Наказ Міністерства освіти та науки України «Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року» від 13 липня 2007 р. № 612. – К. : МОН України, 2007. – 10 с.
5. Вікторов В. Г. Управління якістю освіти: (соціально-філософський аналіз) : монографія / В. Г. Вікторов. – Дніпропетровськ : Пороги, 2005. – 286 с.
6. Віткін Л. М. Місце України у світовій та європейській якості / Л. М. Віткін // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2002. – № 3(18). – С. 43–49.
7. Коротков Є. Концепція якості освіти / Є. Коротков // Підручник для директора. – 2006. – № 7. – С. 4–24.
8. Стимул и инструмент повышения качества деятельности вузов / В. Соловьёв, А. Кочетов, А. Шестаков [та ін.] // Стандарты и качество. – 2002. – № 4. – С. 52–56.
9. Терентьева Н. О. Управління якістю освіти – запорука конкурентоспроможності ВНЗ / Н. О. Терентьева // Педагогічний альманах : зб. наук. праць. – Херсон : Вид-во РІПО. – 2008. – № 3. – С. 161–165.